

LAKATOS PÉTER

„Tanárnéni is tud cigányul?"
Egy romani - magyar pedagógus szótár nyelvi kísérle-
tének eredményei

A 2011-es népszámlálási adatok szerint, közel 310 000 roma él Magyarországon, más kutatások szerint viszont, a magyarországi cigányság létszáma 800 000 és 1 000 000 közé tehető. A legtöbb nemzetiség tekintetében a gyermekkorúak arány alacsony, kivételt képeznek a cigányok. E nemzetiségen belül a gyerekkorúak aránya 32%, több mint duplája a teljes népességre jellemzőnek, ez azt jelenti, hogy minden 4-5. gyermek a 0-14 éves korosztályban roma. A tudomány mai állása szerint az oláh cigányok a hazai cigányság 20%-át teszik ki, és mindennapi életükben rendszeresen használják a romani nyelvet. A számok azt mutatják, hogy közel 100 000 romani magyar kétnyelvű diákot érint az egynyelvű oktatás negatívan, mivel sem intézmények, sem pedagógusok nincsenek, akik a diákok anyanyelvén, romaniul tanítanának.

A 2016/17- es tanévben 3 intézmény 51 pedagógusával végeztem 49 kérdésből álló kérdőíves kutatást, amelynek fő kérdése az volt, hogy tapasztalják-e a pedagógusok a romani nyelv jelenlétét a közoktatási, köznevelési intézményben (szünetekben, tanórán, óvodai foglalkozásokon). Ha tapasztalják, mit tudnak vele kezdeni, kapnak-e segítséget? A pedagógusok 60 %-a szeretne valamilyen segítséget kapni a romani nyelvvel kapcsolatban, mert

munkájuk során tapasztalják e nyelvi jelenség meglétét. 62%-uk munkája során tapasztalt már olyan szót, kifejezést roma gyermek beszédében, amit nem értett, amely romani szó, kifejezés lehetett. A vizsgált pedagógusok 96%-a találkozott már olyan romani kultúra- és nyelvspecifikus kifejezéssel, de csupán 40 %-uknak van némi fogalma ezek jelentéséről. A 2016/17-es tanévben létrehoztam – az ÚNKP keretein belül - egy magyar – cigány pedagógus szótárt, amely segítséget kíván nyújtani a főleg roma gyerekeket tanító pedagógusok számára. A szótár tematikusan épül fel, és az általános nyelvi, - illetve kultúraspecifikus kifejezések mellett, 100 tanári instrukciót is tartalmaz romani és magyar nyelven. Célja, hogy egyrészt jobban megértsék a roma gyerekek által használt szavak, kifejezések értelmét, másrészt azáltal, hogy a pedagógusok használják a nyelvet, egyfajta pozitívabb, közvetlenebb viszony alakulhat ki a pedagógus és a roma diák között, valamint a roma családok között. A nyelv értéként jelenhet meg az intézményben, presztízse növekedhet, pozitív hatással lehet a tanulásra.

A 2017/18-as tanévben a cigány-magyar pedagógus szótár tesztelését mintegy négy közoktatási intézmény (Hódász, Kántorjánosi, Nyírbéltek) – hátrányos helyzetű, többségben roma diákokat tanító – 20 pedagógusa végzi. A tesztelés olyan módon zajlott, hogy a pedagógus a tanórán vagy a tanórák közötti szünetekben, óvodai foglalkozások alkalmával egy-egy szót, kifejezést használ a roma gyermekkel/gyermekekkel szemben, megfigyeli a gyerekek reakcióját, illetve azt, hogy miként változott – adott esetben – a tanóra menete azáltal, hogy ő, mint magyar nyelvű tanár romaniul szólalt meg, vagyis tapasztalt-e bármilyen változást az óra további menetében. Ezeket a megfigyeléseket az általam erre a célra készített

13 kérdést tartalmazó tesztlapon regisztrálták legalább 20 alkalommal. Az adatok összesítése mellett a pedagógusokkal illetve a diákokkal külön interjút is végzek, amelynek legfőbb kérdése, hogyan változott a pedagógus és a roma diák között a viszony, mindez pedig miként hatott a tanítás, tanulás folyamatára.